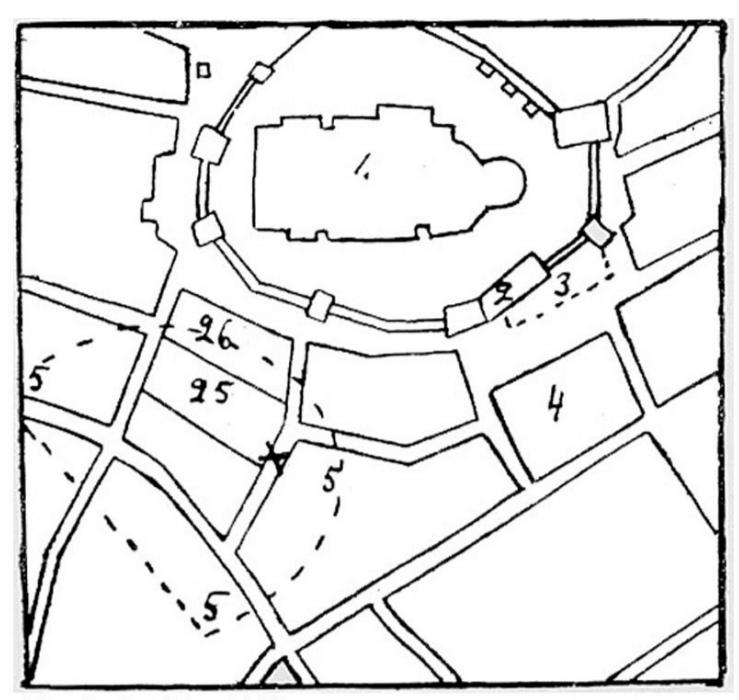

BOTANISKA TRÄDGÅRDEN VID KUNGLIGA AKADEMIEN I ÅBO 1640 - 1827, ÅBO AKADEMIS BOTANISKA TRÄDGÅRD 1930-1954 OCH ROSARIUM SEDAN 1993

KUNINKAALLISEN TURUN AKATEMIAN KASVITIEELLINEN PUUTARHA 1640-1827, ÅBO AKADEMINS KASVITIEELLINEN PUUTARHA 1930-1954 JA RUUSUTARHA VUODESTA 1993

HISTORISK ÖVERSIKT / HISTORIALLINEN KATSAUS

1640 Den s.k. botaniska trädgården vid den Kungliga Akademien i Åbo grundades. Den kallas dock "kryddgård", "kålgråd" och "hortus" (Sveriges första akademiska hortus).

Kuninkaallisen Turun Akatemian kasvitieellinen puutarha perustettiin. Sitä kutsuttiin "yrttiharkasi", "kaalimaaksi" ja "hortukseksi" (Ruotsin ensimmäinen akatememinen hortus).

1670 Professor i medicin Elias Tillandz (1640-1693) blev föreståndare för trädgården och bärjade 1678 odla medicinalväxter. Denna Hortus Medicus förföll efter hans död.

Puutarhan esimiehen oli lääketieteen professori Elias Tillandz (1640-1693), joka alkoi 1678 viljellä lääkekasseja. Tämä Hortus Medicus ränsisti halen kuolemansa jälkeen.

1700-21 Under det stora nordiska kriget avstannade utvecklandet av trädgården.

Suuren Pohjan sodan aikana puutarhan kehittämisen keskeytti.

1732 På hemfärd från Lapplandsresan besökte Carl Linnaeus (adlad von Linné) (1707-1778) Akademien i Åbo.

Carl Linnaeus (atelioitu von Linné) (1707-1778) vieraili Turun akatemiassa palattessaan Lapinmatkallaan.

1738- Linneanerna och nyttans tidevar vid Akademien: biskopen och professorn i fysik (med botanik) Johan Browallius (1707-1755) häntade sin kollega och vän Linnés idéer till Finland. Browallius föreslog 1750 att Akademiens botaniska trädgård skulle grundas på en öde tomt vid ån, på den gamla Biskopsåkern. Tomten användes som biskopinnan Browallius' kyrkbacke.

Linnéen aikaiset ja hyödyn aikakausi Turun akatemiassa: fysiikan (ja kasvitieteen) professori, piispa Johan Browallius (1707-1755) toi istaväistäni ja kollegansa Linnén aatteen Suomeen. Browallius edhotti 1750 etta Akatemian kasvitieellinen puutarha perustettaisin Piispankylälle, joen rantaan rajoitettuvalle tyhjälle toonille, joka oli toiminut piispataan Browalliusen väistökahakan.

1757 Akademiens botaniska trädgård grundlades på tomten i Kyrkokvartetet 48 och 49 (nuvarande Biskopsgatan 17 och 15). Professor i medicin Carl Fredrik Mennander (1712-1786), även han Linnés elev och vän, blev trädgårdens prefekt efter Browallius.

Akatemian kasvitieellinen puutarha perustettiin Kirkkokorttelin tonteille 48 ja 49 (nyk. Piispankatu 17 ja 15). Lääketieteen professori Carl Fredrik Mennander (1712-1786), joka oli Linnén oppilas ja ystävä, toimi Browalliusen jälkeen puutarhan esimiehen.

1760 Professor i ekonomi Pehr Kalm (1716-1779) grundade i samråd med medicinprofessorn Peter Leche (1704-1764) en Hortus Economicus. Kalm var Linnés, Browallius och Mennanders elev. Kalm undersökte acklimatisationsförmågan hos de nya utländska kulturväxter som han hämtat från sina resor till Ryssland 1744 och Amerika 1747-51.

Taloustieteen professori Pehr Kalm (1716-1779) perusti lääketieteen professori Peter Lechen (1704-1764) kanssa hyötypuutarhan (Hortus Economicus). Kalm oli ollut Linnén, Browalliusen ja Mennanderin oppilaana. Kalm tutki uusien kulttuuriväxteni sopeutumista Suomen oloihin. Kasvit olivat peräisin hänen Venäjän (1744) ja Amerikan (1747-51) matkoiltaan.

1769-70 Orangeribyggnaden, ritad av överintendent C.F. Adlercrantz, förverkligades i mindre format. Den förstördes i branden 1827.

Ylli-intendentti C.F. Adlercrantzin piirtämä kasvihuone toteutettiin pienemmässä mittakaavassa. Rakennus tuhoutui Turun palossa 1827.

1779 Linnés lärljunge Carl Niclas Hellenius (von Hellens) (1745-1820), professor i ekonomi och naturalhistoria, ansvarade för Akademien botaniska trädgård.

Linnén oppilas, taloustieteen ja luonnonhistorian professori, Carl Niclas Hellenius (atelioitu von Hellens) (1745-1820) vastasi Akademian kasvitieellisestä puutarhasta.

1818-27 Professor i naturalhistoria och ekonomi Carl Reinhold Sahlberg (1779-1860) blev akademiträdgårdens sista föreståndare. I Åbo brand är 1827 förstördes trädgården. Sahlberg flyttade med universitetet till den nya huvudstaden Helsingfors, även de återstående växterna togs med. Den forma trädgården skiftades till bostadsmötet.

Luonnonhistorian ja taloustieteen professori Carl Reinhold Sahlberg (1779-1860) oli Akademian puutarhan viimeinen esimies. Turun palossa 1827 Akademian kasvitieellinen puutarha tuhoutui. Sahlberg muutti yliopiston mukaan uuteen pääkaupunkiin Helsinkiin, myös jäljelle jäädneet kasvit otettiin mukaan. Entinen kasvitieellinen puutarha lohkottiin asuinrakennustonkseksi.

1918 Åbo Akademi (Rediviva) grundades.

Åbo Akademi (Rediviva) perustettiin.

1930-54 Forstmästaren Justus Montell (1869-1954) blev intendent för Åbo Akademis Biologiska samlingar och återupplivade, på initiativ av professor Otto Andersson och lanbruksrådet Erik Dahlström, en del av den forna botaniska trädgården genom att grunda en fjällväxträdgård. Den nedlades 1954.

Metsähöitäja Justus Montell (1869-1954) valittiin Åbo Akademien Biologisten kokoelmien intendentiksi. Hän herätti eloon, professori Otto Andersson ja maanviljelysneuvos Erik Dahlström aloitteesta, osan vanhasta kasvitieellisestä puutarhasta perustamalla tonille tunturikasitarhan. Se lakkautettiin 1954.

1966-68 Sibeliusmuseets nybygge täckte över en stor del av tomten.

Sibeliusmuseon rakennus peitti alueen suuren osan kasvitieellisestä puutarhasta.

1993 Rosendamen Toini Lowisa Grönqvist grundade Åbo Akademis rosarium vid Biskopsgatan 13-17 som en 75-årsäga till Åbo Akademi.

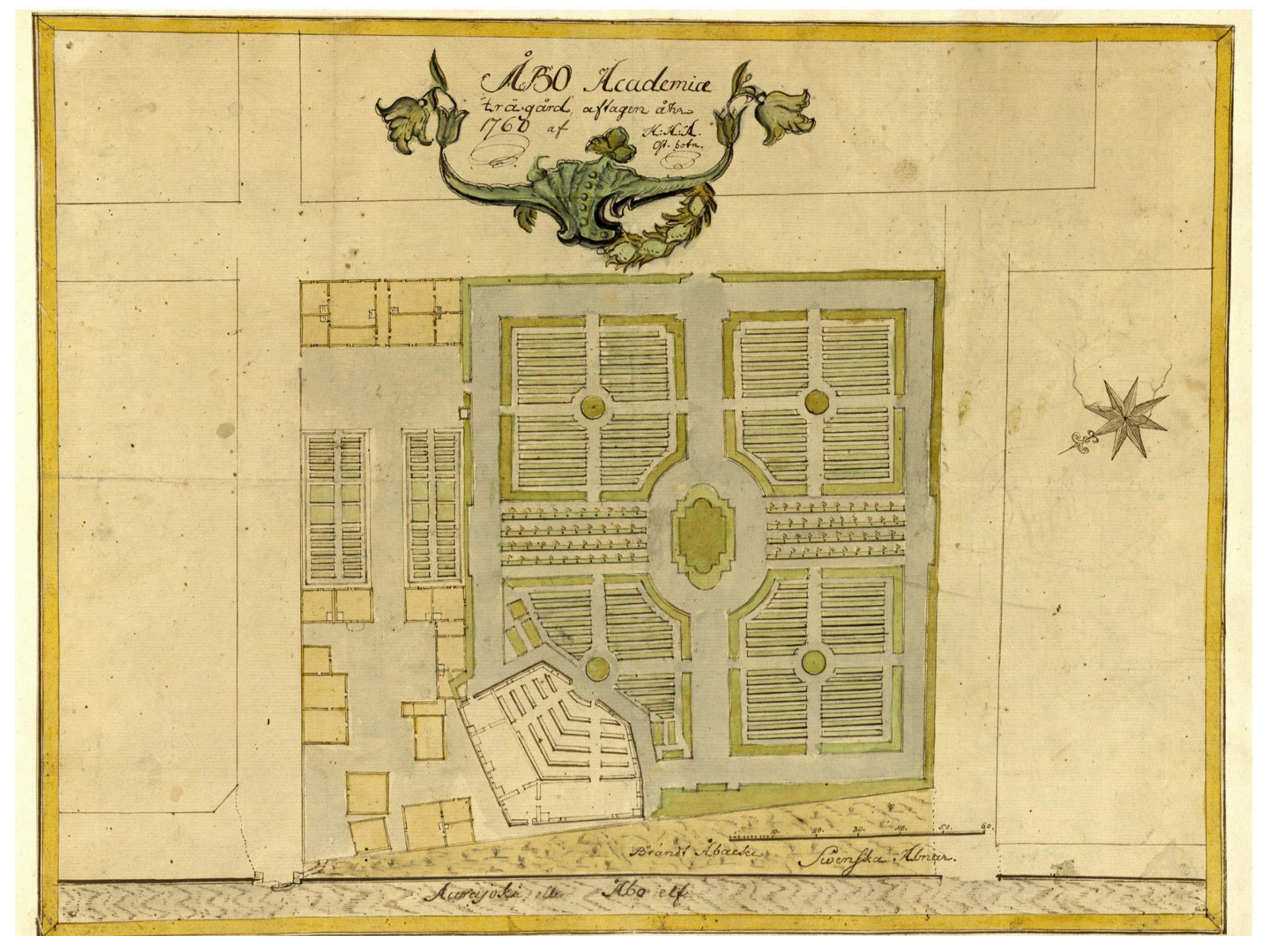
Ruusuurova Toini Lowisa Grönqvist perusti Åbo Akademien ruusutarhan Piispankatu 13-17 sijaitseville tonteille luovuttuen sen 75-vuotislahjana Åbo Akademille.

2005 Av akademiträdgården återstår idag endast Pehr Kalms ek vid äbranten samt den förvildade sibiriska nunneörten och bläcklen i grannskapet – ett arv efter linneanera.

Akatemian vanhasta puutarhasta on meidän pääviimme säilynyt ainoastaan Pehr Kalmin tammi joentörmällä sekä jalokirunkannuksia ja neidonkielä naapurustossa – Linnén kauden perintöön jälkipolville.

Källor/lähteet: Otto E. Hjelt (1896); C.G. Bremer (1919); Svante Dahlström (1929, 1934); Sixten Ringbom & Åsa Ringbom (1985); Toini Lowisa Grönqvist (1996); Eeva Ruoff (2001)

<http://www.abo.fi/library/bildarvet/utst/rosarium.htm>

Planritning till Åbo akademis botaniska trädgård 1760

Suunnitelma Turun akatemian kasvitieellistä puutarhaa varten vuodelta 1760

Originalritning: Kungliga biblioteket, Stockholm, reprofoto: Mona Loose

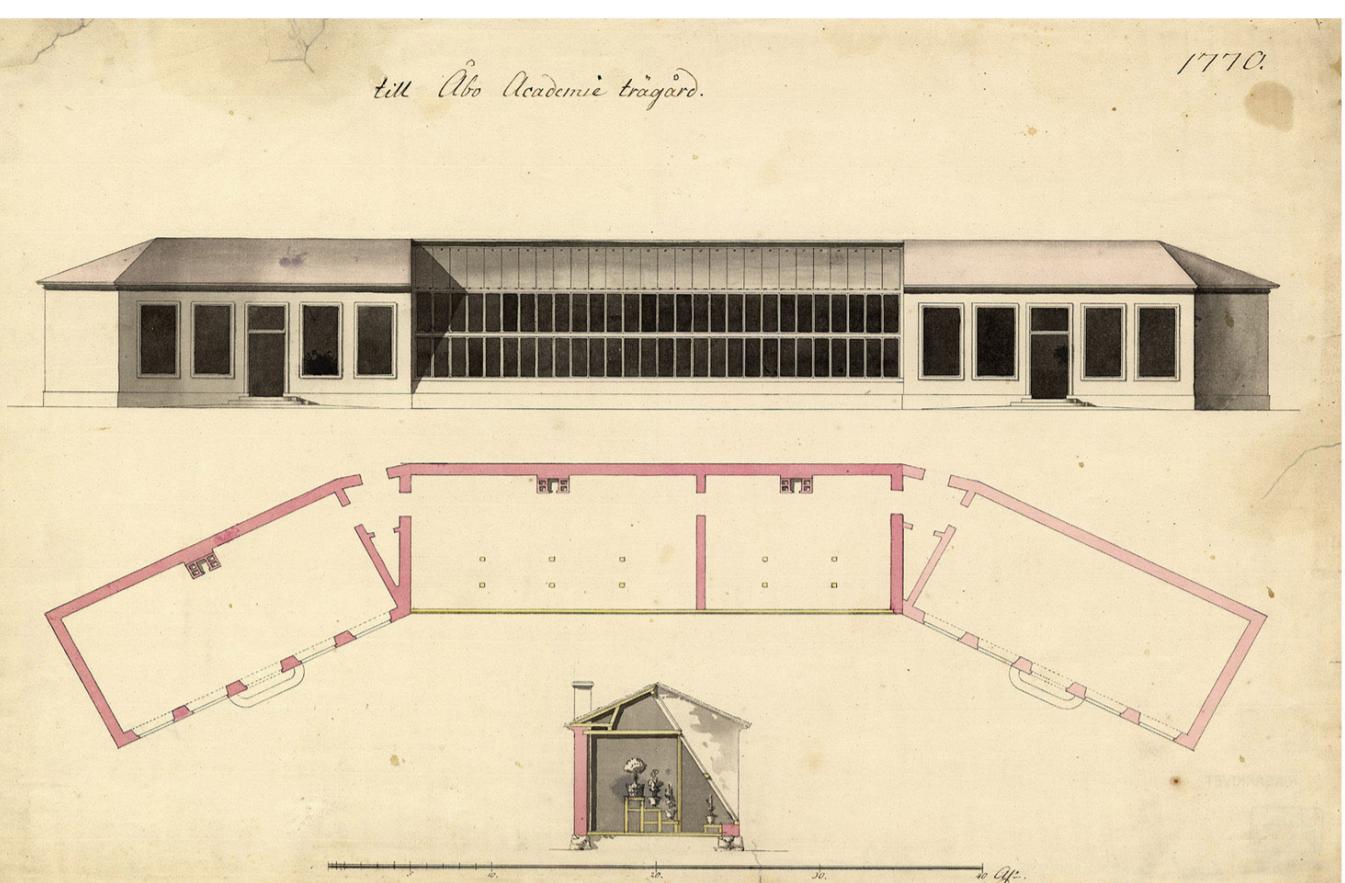
Vy från Domkyrkotornet mot Biskopsgatans tomt, där rester av Åbo akademis botaniska trädgård ännu syns
Näkymä Tuomiokirkon tornista Piispankadun tonteille, jossa vielä osa Turun akatemian kasvitieellistä puutarhasta on näkyvissä
Foto: Pehr-Johan Lundsten, 1947

Konsul Edgar Grönblom med fru i trädgården på 1930-talet

Konsuli Edgar Grönblom vaimonsa kanssa puutarhassa 1930-luvulla

Foto: Gustaf Vélin, 1930-talet

Ritning till en mindre orangeribyggnad för Akademiträdgården i Åbo 1770

Suunnitelma Turun akatemian kasvitieellistä puutarhaa varten vuodelta 1770

Kungl. Byggnadsstyrelsen i Stockholm/Riksarkivet i Sverige

Åbo Akademis botaniska trädgård vid Biskopsgatan 17

Åbo Akademien kasvitieellinen puutarha Piispankatu 17 kohdalla

Anonym fotografi, ca 1950

Vy från Multavieru mot Åbo Akademis botaniska trädgård: intendenten

Justus Montells fjällväxträdgård och Pehr Kalms ek på äbranten

Näkymä Multavierusta kohti Åbo Akademien kasvitieellistä puutarhaa

Foto: Pehr-Johan Lundsten, ca 1947

Montells fjällväxträdgård med Kalms ek i närbild

Montellin tunturikasipuutarha ja Kalmin tammi lähikuussa

Foto: Pehr-Johan Lundsten, ca 1947

ÅBO AKADEMIS ROSARIUM GRUNDADES 1993
AV ROSENDAMEN TOINI LOWISA GRÖNQVIST
RUUSUROUVA TOINI LOWISA GRÖNQVIST PERUSTI
ÅBO AKADEMINS RUUSUTARHAN 1993

Huvudporten till Åbo Akademis rosarium och vyer från rosariet
Åbo Akademien ruusutarhan pääportti ja näkömiä ruusutarhasta

Foto: Catherine af Hällström

Foto: Toini Grönqvist

Foto: Toini Grönqvist

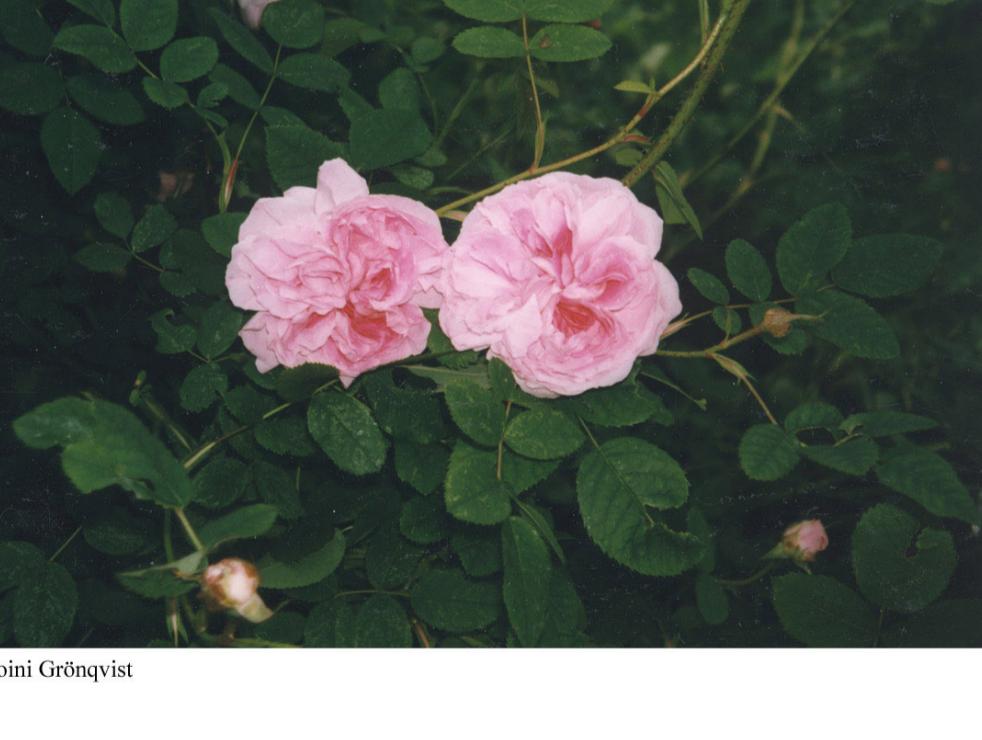

Foto: Matti Yli-Rekola

Text och bildurval © Catherine af Hällström
Layout © Catherine af Hällström och Tommy Lahtinen
Åbo 2005